

Soter M. Criteria, indicators and levels of future marine mechanics' preparedness for intercultural communication

The criteria, indicators and levels of future marine mechanics' preparedness for intercultural communication are represented in the article. The motivation-value, cognitive and communicative-pragmatic criteria of readiness for intercultural communication are singled out. It is determined that these criteria are standard characteristics, which help to reliably assess of future marine mechanics' readiness for intercultural communication. It is singled out that variations in the expression of certain indicators make it possible to characterize the level of readiness formation for intercultural communication.

Key words: a motivation-value criterion, a cognitive criterion, a communicative-pragmatic criterion, an indicator, a level.

Стаття надійшла до редколегії 12.12.2017

УДК 37.091.2

Володимир СТАРОСТА

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
e-mail: volodymyr.starosta@uzhnu.edu.ua

**ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА:
СУТНІСТЬ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОНЬТ**

Проаналізовано підходи дослідників щодо визначення сутнісних ознак понять «педагогічний моніторинг» та «педагогічна діагностика». Показано, що педагогічна діагностика як процес (діагностування) є компонентом педагогічного моніторингу, оскільки останній має ознаку неперервності, а діагностика – епізодична (дискретна), має свою специфічну структуру і є особливим видом професійної діяльності, початковою і завершальним ланкою в технологічному ланцюжку вирішення педагогічних завдань освітнього процесу. Виокремлено наступні підходи до трактування поняття «педагогічна діагностика»: системний, цільовий та процесуальний, комплексний.

Ключові слова: моніторинг, діагностика, педагогічний моніторинг, педагогічна діагностика, контроль навчальних досягнень.

Одним із напрямів реформування навчально-виховного процесу вищої школи є істотна перебудова психолого-педагогічних та методичних засад діагностування навчальних досягнень студентів [12, 152–153]. Розглядаючи проблеми діагностики та контролю, доводиться констатувати, що дослідники неоднозначно розглядають їх співвідношення: одні пропонують вважати родовим поняттям діагностику, а інші – контроль. Висуваються різні підходи до структури діагностики і контролю, функцій, об'єктів, критеріїв, видів тощо.

Моніторинг та діагностика навчальних досягнень стають важливим інструментом в освітньому процесі. Чимало вітчизняних та зарубіжних дослідників висвітлюють різні аспекти педагогічної діагностики, зокрема, Б. Бітінас, В. Беспалько, Н. Волкова, О. Гірний, Г. Єльнікова, К. Інгенкамп, М. Кларін, В. Максимов, С. Мартиненко, І. Підласий, Ю. Романенко, Є. Спіцин, Н. Тализіна та ін.; психологічні особливості контрольно-управлінської діяльності (Б. Ананьєв, Л. Виготський, П. Гальперін, О. Леонтьєв, Н. Тализіна та ін.); самоконт-

роль і організація самостійної роботи студентів (В. Буряк, А. Линда, І. Столярова та ін.) тощо.

У сучасній дидактичній літературі досі нема сталих підходів до визначення понять «діагностика», «контроль», «оцінювання», «оцінка», «перевірка», «облік» та інших, тісно зв'язаних з названими [12, 156]; ще й досі дослідники не дійшли єдиної думки щодо визначення, структури і функцій педагогічної діагностики тощо [14, 23].

Метою статті є висвітлення підходів різних дослідників щодо трактування понять «педагогічний моніторинг» і «педагогічна діагностика» та виявлення взаємозв'язку між ними.

Поняття «моніторинг» з'явилося у ґрунтознавстві (друга половина ХХ ст.) і означало постійне спостереження за станом родючого шару землі, а поняття «педагогічна діагностика» вперше було запропоновано в 1968 р. німецьким дослідником К. Інгенкампом.

І. Підласий [13, 10] описує, що діагностування (від «діа» – «прозорий» та «гнозис» – «знання») у буквальному перекладі означає прояснення,

розпізнавання. А можна тлумачити і як отримання інформації про стан та розвиток контрольованого об'єкта, його відхилення від норми. Діагностування перебуває у нерозривному зв'язку з прогнозуванням та проектуванням, які логічно завершують ланцюжок дослідницької процедури.

Г. Бутенко науково обґрунтовує педагогічну діагностику як перспективний напрям реформування системи контролю, а також показує [2, 8–9], що історичні витоки педагогічної діагностики своїм корінням сягають початку педагогічної діяльності. Протягом декількох тисячоліть, у період стародавнього світу й середньовіччя вчителі використовували різні прийоми для виявлення здібностей та оцінки результатів досягнень учнів. Проте таке спостереження за успішністю учнів відбувалось без наукового аналізу. Всі завдання були розраховані на підготовку дітей до дорослого та самостійного життя.

Автори [12, 156] зазначають, що поняття «контроль», «діагностика», «оцінка», «корекція» вимагають більш чіткого розмежування. З нашого погляду, дані поняття є складовими більш загального – педагогічного моніторингу. Аналіз різних джерел дав змогу О. Дурманенко узагальнити, що моніторинг у педагогічній науці вчені розуміють як [5, 319]:

- систему збирання, збереження, опрацювання й подальшого поширення інформації про функціонування певної педагогічної системи, що уможливорює не тільки забезпечення безперервного стеження за її станом та змінами, але й дає змогу прогнозувати подальший розвиток цієї системи (О. Белкін, М. Бершадський, В. Гузєєв, С. Кузенкова, Д. Матрос, Н. Мельникова, Д. Полев та ін.);
- вимірювання й оцінювання результатів освіти, які дають змогу об'єктивно й достовірно проаналізувати перебіг педагогічного процесу та його результати (М. Грабарь, Г. Єльнікова та ін.);
- систему контрольних і діагностичних заходів, що забезпечують контроль динаміки засвоєння школярами освітнього матеріалу та коригування цього процесу (В. Кальней, С. Шишов та ін.);
- діагностику стану процесу освіти (О. Абдуліна, В. Андрєєв, Т. Стефановська та ін.);
- контроль якості навчального процесу (В. Міжеріков, З. Рябова та ін.);
- регулярне, спеціально організоване систематичне спостереження в динаміці, оцінювання та прогнозування стану навчального процесу з метою отримання необхідної інформації для його коригування й розвитку (Н. Байдацька, Г. Коджаспірова, Ю. Коджаспіров, Л. Куликова, О. Пульбере, О. Сергєєва та ін.).

Згідно [10, 76], педагогічний моніторинг – це форма збору, зберігання, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує неперервне стеження за її станом і прогнозування її розвитку. Автори також вказують, чим відрізняється моніторинг як діагностична і контролююча система в навчальному процесі від традиційної оцінки знань, умінь, навичок, а саме: моніторинг як регулярне відстеження якості засвоєння знань, умінь в навчальному процесі забезпечує його суб'єктів – викладачів і студентів – об'єктивною і оперативною інформацією про рівень засвоєння обов'язкового змісту освіти.

З нашого погляду, комплексний та системний підхід у трактуванні даного поняття використано в [5, 319], де під педагогічним моніторингом розуміють інтегровану сукупність методів збору, аналізу, інтерпретації, репрезентації й упровадження інноваційних методик та технологій у навчально-виховний процес освітнього закладу на основі врахування потенціалу зовнішнього та внутрішнього соціально-педагогічного середовища. Визначено також наступні ознаки педагогічного моніторингу: систематичність спостережень, превентивний характер, установлення відповідності досліджуваного об'єкта певним нормам, стандартам, вимогам, неперервність, динамічна циклічність, реагування на певні зміни.

У ході теоретичного аналізу понять «освітній моніторинг», «педагогічний моніторинг», «кваліметричний моніторинг», «системний моніторинг» в [16] сформульовано визначення поняття «моніторинг навчальних досягнень студентів педагогічного вузу» як процес неперервного науково-обґрунтованого діагностико-прогностичного відстеження результатів навчальної діяльності студентів (засвоєні знання, вміння та компетенції) з метою розвитку суб'єктної позиції майбутнього педагога щодо власної професійної освіти, що забезпечує гуманітарну спрямованість управління якістю підготовки фахівців. Також у даному дослідженні показано, що моніторинг навчальних досягнень студентів реалізується поетапно, а саме:

- на проектувальному етапі уточнюються планові результати засвоєння дисципліни (знання, вміння, особистісні якості, компетенції), проектуються процедури оцінювання для діагностики конкретних освітніх результатів, встановлюються норми, згідно з якими можна визначати зростання професійно-особистісної компетентності на основі даних про навчальні досягнення студентів;
- на процесуальному етапі реалізуються процедури оцінювання (спостереження за діяльністю, аналіз результатів діяльності, навчальні проекти, рефлексивні методики,

- портфолію та ін.), обробляються дані моніторингу, за підсумками систематизації та аналізу даних відбувається формулювання педагогічного діагнозу, прогнозується подальший розвиток, результати доводяться до відома студентів через механізми зворотного зв'язку;
- на коригувальному етапі здійснюється вироблення заходів щодо корекції освітнього маршруту кожного студента (розробка додаткових завдань, розподіл ролей у груповій роботі і т. д.), а також корекції роботи викладача (зміни навчально-методичного комплексу дисципліни,

методів викладання, удосконалення механізмів зворотного зв'язку);

- на підсумковому етапі проводиться оцінка виконаних коригувальних дій і проводиться підсумкова атестація з дисципліни.

Педагогічна діагностика досліджує навчальний процес, у ході якого вивчаються передумови, умови і результати навчального процесу, з метою оптимізації чи обґрунтування значення його для суспільства [7, 24].

Розглянемо трактування поняття «діагностика», «педагогічна/навчальна діагностика», у деяких педагогічних джерелах (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування поняття «діагностика» у деяких педагогічних джерелах

Трактування	Джерело
Під діагностичною діяльністю розуміється процес, в ході якого (з використанням діагностичного інструментарію або без нього), дотримуючись необхідних наукових критеріїв якості, учитель спостерігає за учнями і проводить анкетування, опрацьовує результати спостережень та опитувань і повідомляє про отримані результати з метою описати поведінку, пояснити їхні мотиви або передбачити поведінку в майбутньому	[7, 24]
Під діагностикою розуміють – з'ясування умов та обставин протікання дидактичного процесу з метою отримання чіткого уявлення про ті причини, що сприяють чи перешкоджають досягненню запланованих результатів. Діагностика включає накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій та прогнозування напрямів подальшого розвитку навчального процесу для проведення його своєчасного коригування, тобто, базуючись на контролі знань, умінь та навичок студентів, діагностика розглядає досягнуті результати навчання у тісному зв'язку із шляхами і способами їх досягнення	[12, 156]
Контроль з боку вчителів за результатами діяльності учнів трактується як педагогічна діагностика і виходить за межі перевірки й оцінювання знань, вмінь та навичок	[1, 183]
Педагогічна діагностика – різновид пізнання, який відповідає загальним методологічним вимогам гносеології; оцінка і вимірювання внутрішнього стану досліджуваного об'єкта за визначеними ознаками і критеріями; особливий вид професійної діяльності, що має свою специфічну структуру; особливістю педагогічного діагностування є дослідження об'єкта з позицій не лише пізнання, але й його перетворення, удосконалення	[3, 123-127]
Педагогічна діагностика – сукупність прийомів контролю і оцінювання, спрямованих на вирішення задач оптимізації навчального процесу, диференціації учнів, а також удосконалення освітніх програм і методів педагогічного впливу	[11, 190]
Педагогічна діагностика – система технологій, засобів, процедур, методик і методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків у зв'язку із заходами, що передбачаються, або здійснюються	[13, 10]
Педагогічна діагностика – сутність даного поняття, по-перше, у виявленні рівня знань, умінь, навичок, способів діяльності студентів, по-друге, в аналізі умов протікання дидактичного процесу та їх безпосередній вплив на рівень навченості студентів, по-третє, у корекції й подоланні помилок та утруднень і, найголовніше, у прогнозуванні подальшого розвитку як особистості студента, так і процесу навчання	[14, 25]
Педагогічна діагностика – отримання і аналіз інформації про стан, розвиток та умови протікання навчального процесу, його результати, виявлення його досягнень та недоліків, факторів, що впливають на його ефективність та продуктивність	[17, 486]
Навчальна діагностика – процес визначення результатів навчальної діяльності учнів і педагога з метою виявлення, аналізу, оцінювання та корекції навчання (А. Хуторський). Діагностика навчання – широке поняття, яке містить контроль, перевірку, облік, оцінювання, аналіз статистичних даних, виявлення динаміки змін, уточнення, коригування навчальних програм, прогнозування	[6, 417]
Навчальна діагностика – система точного визначення результатів дидактичного процесу і включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, прогнозування, вияв динаміки, тенденцій навчального процесу	[10, 69]

Автори [9, 123] на основі аналізу науково-педагогічної літератури (К. Інгенкамп, В. Лозова, В. Максимов, Г. Бутенко, І. Підласий, В. Боднар, Ю. Бабанський та ін.) зазначають, що серед дослідників немає суперечностей щодо таких ознак педагогічної діагностики: реалізується зворотний зв'язок в системі управління навчальним процесом; здійснюється з метою покращення процесу навчання (індивідуального або освіти у цілому) через вплив на умови і методи навчання; здійснюється невідривно від процесу навчання і є складовою цього процесу; передбачає здійснення педагогічного діагнозу, тобто детальний аналіз стану і динаміки розвитку студента, виявлення обставин недоліків, що дозволяє класифікувати студента за певним комплексом параметрів; передбачає аналіз передумов навчання, що мають окремі студенти або група у цілому; передбачає аналіз умов навчання, тобто перебігу навчального процесу і впливових факторів; забезпечує прогнозування перебігу навчального процесу.

З нашого погляду, дослідниками [9] поряд із ознаками діагностики як поняття, вказано також і завдання як процесу її реалізації, тобто діагностування.

На основі аналізу наведених у табл. 1 трактувань поняття «діагностика» (педагогічна/навчальна) різними авторами нами доповнено перелік суттєвих ознак, які наведено в [9, 123], а також виокремлено такі основні підходи/аспекти щодо визначення даного поняття:

системний підхід (діагностика як складна система) – сукупність прийомів контролю і оцінювання [11, 190]; система технологій, засобів, процедур, методик і методів [13, 10]; здійснюється невідривно від процесу навчання і є складовою цього процесу [9, 123];

цільовий та діяльнісний підхід (діагностика як мета діяльності, діагностика як процес) – покращення процесу навчання (індивідуального або освіти у цілому) через вплив на умови і методи навчання [9, 123]; контроль з боку вчителів за результатами діяльності учнів [1, 183]; вивчення передумов, умов і результатів навчального процесу [7, 24; 9, 123]; виявлення, аналіз, оцінювання та корекція навчання [14, 25]; виявлення умов, досягнень та недоліків цього процесу [17, 486]; прогнозування подальшого розвитку як особистості студента, так і процесу навчання [14, 25; 9, 123]; реалізація зворотного зв'язку в системі управління навчальним процесом [9, 123]; здійснення педагогічного діагнозу [9, 123].

комплексний/багатоаспектний підхід – широке поняття, яке містить контроль, перевірку, облік, оцінювання, накопичення та аналіз статис-

тичних даних, виявлення динаміки змін, уточнення, коригування навчальних програм, прогнозування результатів [6, 417; 10, 69; 12, 156; 15, 370]; різновид пізнання, який відповідає загальним методологічним вимогам гносеології; оцінка і вимірювання внутрішнього стану досліджуваного об'єкта за визначеними ознаками і критеріями; особливий вид професійної діяльності, що має свою специфічну структуру; особливістю педагогічного діагностування є дослідження об'єкта з позицій не лише пізнання, але і його перетворення, удосконалення [3, 123–127].

І. Підласий зауважує [15, 370], що необхідно розрізняти діагностику як загальний підхід одержання інформації про досліджуваний об'єкт чи процес, та діагностування як процес (складова частина) практичної педагогічної діяльності. У діагностику вкладається більш широкий і глибокий смисл, ніж у традиційну перевірку знань, умінь учнів. Остання переважно лише констатує результати, не пояснюючи їх походження. Діагностування включає контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, виявлення динаміки, тенденцій, прогнозування подальшого розвитку подій. Діагностика – це виявлення усіх обставин перебігу дидактичного процесу, точне визначення результатів останнього без чого неможливе ефективне управління ним, досягнення оптимальних для наявних умов результатів. А діагностування – практична процедура, що виконується педагогом, одна із його постійних функцій.

Подібну думку щодо педагогічного діагностування сформульовано в [3], – це процес, спрямований на виявлення стану об'єктів освітнього процесу, результатів його функціонування та визначення умов, засобів, підтримують і забезпечують виведення цих об'єктів на новий, більш високий рівень розвитку.

Якщо діагностування відбувається із залученням експертів, то воно називається експертизою [13, 11].

Отже, діагностика є початковою і завершальним ланкою в технологічному ланцюжку вирішення педагогічних завдань освітнього процесу. Це принципове положення дозволяє стверджувати, що діагностування є складовою частиною цілісної структури педагогічної діяльності педагога з управління якістю освіти [3].

Метою дидактичного діагностування є своєчасне виявлення, оцінювання і аналіз перебігу навчального процесу у зв'язку з його продуктивністю, встановлення кількості та якості отриманого продукту [15, 370].

Щодо предмета дослідження, то знаходимо такі думки:

- педагогічна діагностика досліджує навчальний процес, під час якої вивчаються умови і результати навчального процесу для оптимізації чи обґрунтування значення його результатів для суспільства [12, 156];
- предметом педагогічної діагностики у вузькому розумінні є проектування оптимальних педагогічних процесів. Якщо розглянути її предмет ширше, то сюди ми зобов'язані віднести розв'язання всіх діагностичних завдань у царині навчально-виховного процесу, включаючи консультування і практичну допомогу батькам та учням [13, 12].

Під час педагогічної діагностики, яка здебільшого застосовується до виховання, враховуються індивідуальні особливості учнів: їхні інтереси, потреби й мотиви; захоплення, нахили, здатності та здібності; особливості перебігу психічних процесів – мови й мислення; уваги, уяви і фантазії; пам'яті, емоцій, волі тощо [1, 183].

Спираючись на загальну методологію діагностичного процесу, в дослідженні [3] виявлено наступні стадії педагогічного діагностування в управлінні якістю освіти: попереднє діагностування (збір первинної інформації, систематизація

та класифікація отриманих даних, вибір предмета, визначення мети і засобів діагностики); власне діагностування (співвідношення реальної ситуації з еталоном, аналіз діагностичної інформації, визначення гіпотези про причини даного стану об'єкта); постдіагностування (виявлення умов подальшого функціонування об'єкта, прогноз, формулювання заключного висновку, практична реалізація діагнозу).

Таким чином, педагогічна діагностика як процес (діагностування) є компонентом педагогічного моніторингу, оскільки останній має ознаку неперервності, а діагностика – епізодична (дискретна), має свою специфічну структуру і є особливим видом професійної діяльності, початковою і завершальним ланкою в технологічному ланцюжку вирішення педагогічних завдань освітнього процесу. Виокремлено наступні підходи дослідників щодо трактування поняття «педагогічна діагностика»: системний, цільовий та процесуальний, комплексний.

Подальші розвідки, вважаємо, доцільно спрямувати вивчення компонентів педагогічної діагностики та їх вплив на процес навчання у контексті реалізації зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Дидактика / В. І. Бондар. — К. : Либідь, 2005. — 264 с.
2. Бутенко Г. П. Діагностування навчальних досягнень учнів у системі шкільної освіти Великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ганна Петрівна Бутенко; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — К., 2006. — 20 с.
3. Давыдова Л. Н. Педагогическое диагностирование как компонент управления качеством образования: дис... доктора пед. наук : 13.00.01; 13.00.08 / Людмила Николаевна Давыдова. — Астрахань, 2005. — 343 с.
4. Демченко О. М. Педагогічна діагностика як засіб оптимізації самостійної навчальної діяльності студентів медичних коледжів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Олена Миколаївна Демченко. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. — Харків, 2008. — 20 с.
5. Дурманенко О. Л. Етапи моніторингу організації виховної роботи у вищому навчальному закладі / О. Л. Дурманенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології [ред. кол. : А. А. Сбруєва, М. О. Лазарев, О. В. Михайліченко та ін.]. — Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. — № 1 (35). — С. 318-325.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [гол. ред. В. Г. Кремень]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
7. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп; [пер. с нем. М. Н. Рассказова]. — М. : Педагогика, 1991. — 240 с.
8. Кловак Г. Т. Використання педагогічної діагностики у практиці роботи сучасної початкової школи / Г. Т. Кловак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : зб. наук. праць Уманського ДПУ ім. Павла Тичини; [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. — Умань : УДПУ, 2003. — Вип. 6. — С. 90—99.
9. Колгатін О. Г. Педагогічна діагностика і педагогічний контроль / О. Г. Колгатін, Л. С. Колгатіна // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: зб. наукових праць. — Кривий Ріг : Вид. відділ НМетАУ, 2010. — Вип. 6. — С. 122—128.
10. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. — 2-ге вид., доп. — К. : Ленвіт, 2007. — 194 с.
11. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б. М. Бим-Бад; редкол. : М. М. Безруких, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. — М. : Большая Российская энциклопедия, 2003. — 528 с.
12. Педагогіка вищої школи: підручник / [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін. ; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового]. — Ін-т вищ. освіти АПН України. — К. : Пед. думка, 2009. — 256 с.
13. Підласий І. П. Діагностика та експертиза педагогічних проектів / І. П. Підласий. — К. : Україна, 1998. — 343 с.
14. Плохута Тетяна. Педагогічна діагностика у сучасному дидактичному процесі ВНЗ / Т. Плохута // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського ДПУ ім. Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. — Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. — Вип. 4. — Ч. 2. — С. 22—27.
15. Подласый И. П. Педагогика : в 3 кн. / И. П. Подласый. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2007. — Кн. 2 : Теория и технологии обучения. — 2007. — 575 с.
16. Сергеева Е. В. Мониторинг учебных достижений студентов в системе управления качеством подготовки специалистов в педагогическом вузе / Елена Викторовна Сергеева : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. — Волгоград, 2011. — 184 с.

17. Токарь Є. Б. Роль і місце педагогічної діагностики в сучасному освітньому процесі / Є. Б. Токарь // Теоретико-методичні проблеми виховання учнівської молоді: зб. наукових праць [ред. кол. : І. Д. Бех та ін.]. — Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. — Вип. 14. — Книга І. — С. 486—492.

References

- Bondar, V. I. (2005). Dydaktyka [Didactics]. — Kyiv: Lybid', 264 [in Ukrainian].
- Butenko, H. P. (2006). Diahnostuvannya navchal'nykh dosyahnen' uchniv u systemi shkil'noyi osvity Velykoyi Brytaniyi [Diagnostic of pupils' achievements in school system of Great Britain]. Extended abstract of candidate's thesis. — Kyiv [in Ukrainian].
- Davydova, L. N. (2005). Pedagogicheskoe diagnostirovanie kak komponent upravlenija kachestvom obrazovanija [Pedagogical diagnostics as a component of quality education management]. Doctor's thesis. Astrakhan [in Russian].
- Demchenko, O. M. (2005). Pedahohichna diahnostryka yak zasib optymizatsiyi samostiyanoi navchal'noyi diyal'nosti studentiv medychnykh koledzhiv [Pedagogical diagnostics as a means of optimization of independent educational activity of medical college students]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv [in Ukrainian].
- Durmanenko, O. L. (2014). Etapy monitorynhu orhanizatsiyi vykhovnoyi roboty u vyshchomu navchal'nomu zakladi [Stages of monitoring the organization of educational work at a higher educational institution]. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, 1(35), 318-325. Sumy [in Ukrainian].
- Kremen', V. H. (hol. red), (2008). Entsyklopediya osvity [Encyclopedia of Education]. Kyiv: Yurinkom Inter, 1040 [in Ukrainian].
- Ingenkamp, K. (1991). Pedagogicheskaja diagnostika [Pedagogical diagnostics]. Moscow: Pedagogy, 240 [in Russian].
- Klovak, H. T. (2003). Vykorystannya pedahohichnoyi diahnostryky u praktytsi roboty suchasnoyi pochatkovoyi shkoly [Use of pedagogical diagnostics in the practice of modern elementary school]. Psycho-pedagogical problems of rural school, 6, 90-99. Uman [in Ukrainian].
- Kolhatin, O. H. & Kolhatina, L. S. (2010). Pedahohichna diahnostryka i pedahohichnyy kontrol' [Pedagogical diagnostics and pedagogical control]. Theory and methods of teaching fundamental disciplines in higher education, 6, 122-128. Krivoy Rog [in Ukrainian].
- Kudina, V. V., Solovey, M. I. & Spitsyn, Ye. S. (2007). Pedahohika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of high school]. Kyiv: Lenvit, 194 [in Ukrainian].
- Bim-Bad. B. M. (hl. red.), (2003). Pedagogicheskij enciklopedicheskij slovar' [Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. Moscow: Great Russian Encyclopedia, 528 [in Russian].
- Andrushchenko, V. P., Bekh, I. D., Voloshchuk, I. S. ta in. (2009). Pedahohika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of high school]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 256 [in Ukrainian].
- Pidlasnyj, I. P. (1998). Diahnostryka ta ekspertyza pedahohichnykh proektiv [Diagnostics and expertise of pedagogical projects]. Kyiv: Ukraine, 343 [in Ukrainian].
- Plokhuta, T. (2011). Pedahohichna diahnostryka u suchasnomu dydaktychnomu protsesi VNZ [Pedagogical diagnostics in the modern didactic process of higher educational institutions]. Problems of preparing a modern teacher, 4(2), 22-27 [in Ukrainian].
- Podlasyj, I. P. (2007). Pedagogika : v 3 kn. Kn. 2 : Teorija i tehnologii obuchenija [Pedagogy: in 3 books. Book. 2: Theory and technology of teaching]. Moscow: Vlados, 575 [in Russian].
- Sergeeva, E. V. (2011). Monitoring uchebnyh dostizhenij studentov v sisteme upravlenija kachestvom podgotovki specialistov v pedagogicheskom vuze [Monitoring of students' academic achievements in the quality management system for training specialists in a pedagogical university]. Candidate's thesis. Volhohrad [in Russian].
- Tokar' Ye. B. (2010). Rol' i mistse pedahohichnoyi diahnostryky v suchasnomu osvith'omu protsesi [The role and place of pedagogical diagnostics in the modern educational process]. Kirovograd [in Ukrainian].

Староста В. И. Педагогический мониторинг и педагогическая диагностика: сущность понятий и взаимосвязь

Проанализировано подходы исследователей к определению существенных признаков понятий «педагогический мониторинг» и «педагогическая диагностика». Показано, что педагогическая диагностика как процесс (диагностирование) является компонентом педагогического мониторинга, поскольку последний имеет признак непрерывности, а диагностика – эпизодическая (дискретная), имеет свою специфическую структуру и является видом профессиональной деятельности, начальным и завершающим звеном в технологической цепочке решения педагогических задач образовательного процесса. Выделены следующие подходы к трактовке понятия «педагогическая диагностика»: системный, целевой и процессуальный, комплексный.

Ключевые слова: мониторинг, диагностика, педагогический мониторинг, педагогическая диагностика, контроль учебных достижений.

Starosta V. Pedagogical monitoring and pedagogical diagnostics: the nature of concepts and relationships

The article analyzes different approaches researchers to identify the essential features of concepts «pedagogical monitoring» and «pedagogical diagnostics». It is shown that pedagogical diagnostics as a process (diagnosing) is a component of pedagogical monitoring, since the latter is a sign of continuity and diagnostics – episodic (discrete).

The article outlines the following main aspects (approaches) and essential features of the definition of «diagnostics» (pedagogical/educational) by the researchers:

– integrated / multidimensional approach – a broad concept that includes monitoring, verification, accounting, evaluation, accumulation and analysis of statistical data, identifying the dynamics of changes, refining, adjusting curricula, forecasting results;

– *system approach (diagnostics as a complex system) – a set of methods of control and evaluation; system of technologies, means, procedures, methods; carried out inseparably from the learning process and is part of this process;*

– *target and activity approach (diagnostics as a goal of activity, diagnostics as a process) – implementation of pedagogical diagnostics; studying the preconditions, conditions, results and disadvantages of the educational process; forecasting the further development of both the student's personality and the learning process; implementation of feedback in the management system of the educational process; improving the learning process (individual or education in general) due to the impact on the conditions and methods of training.*

Key words: monitoring, diagnostics, pedagogical monitoring, pedagogical diagnostics, control of educational achievements.

Стаття надійшла до редколегії 05.12.2017

УДК 372.3

Тетяна СТЕПАНОВА

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та початкової освіти Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: step. tetiana58@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито значення формування в студентів професійних здібностей, здатності до творчої праці, професійного розвитку, що робить їх конкурентоспроможними на ринку праці. Окреслюються функції викладача вищого закладу освіти, його вміння, спрямовані на творчу взаємодію зі студентами, та використання інтерактивних прийомів, спрямованих на актуалізацію знань і вмінь студентів.

Ключові слова: творчість, педагогічна творчість, творча праця, функції викладача, виховання, навчання.

Однією з вимог сьогодення є реформування освітнянської галузі, приведення її функціонування відповідно до потреб часу. Трансформація освітньої галузі розглядається сьогодні як глобальний соціально компенсаторний чинник розвитку суспільства. Вона взаємопов'язана зі світовими тенденціями та принципами розвитку вищої освіти. Частинами її є реформа дошкільної освіти і система професійної підготовки кадрів.

Протиріччя між вимогами ринкового середовища і досконалістю професійної підготовки є однією із суперечностей освітнього процесу. Так, у процесі навчання сучасний фахівець має оволодіти широким колом практичних умінь, сформувавши здатність до активної, ініціативної професійної діяльності, що не можливе без належних методів підготовки. Традиційні, переважно репродуктивні методи навчання, часто одноманітні, вже не задовольняють потреб сьогодення і мають бути істотно доповнені сучасними, інтерактивними технологіями (М. Артюшина, Г. Романова) [1; 4].

Сьогодні актуальною є проблема формування особистості духовної і моральної, з бажанням, потребою і вмінням учитися самостійно впродовж

усього життя, поповнювати свої знання та виявляти творчість. Отже, як стверджує М. Артюшина, необхідно забезпечити співробітництво викладача і студента в прийнятті рішень, актуалізувати мотиваційні ресурси учіння студента, враховувати його індивідуальні настанови, що адекватні гуманістичному навчанню, створювати умови для особистісного зростання майбутніх фахівців та власного професійного вдосконалення [1; 2].

Одним із пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти, як визначено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні, є підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впровадження наукових та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Метою статті є розкриття функцій та вмінь викладача ВНЗ, що сприяють формуванню творчої особистості майбутнього вихователя дошкільного закладу освіти.

За В. Ягуповим, педагогічна творчість – це особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій,